

**A bevándorlással kapcsolatos francia közvélemény
2012 és 2017 közötti alakulása**

The French Public Opinion on Immigration
Between 2012 and 2017

ALMADI SEJLA

KKI-tanulmányok

A Külügyi és Külgazdasági Intézet időszaki kiadványa

Kiadó:

Külügyi és Külgazdasági Intézet

Szöveggondozás és tördelés:

Tevelyné Kulcsár Andrea

A kiadó elérhetősége:

H-1016 Budapest, Bérc utca 13-15.

Tel.: + 36 1 279-5700

Fax: + 36 1 279-5701

E-mail: info@ifat.hu

<http://kki.hu>

© Almadi Sejla, 2018

© Külügyi és Külgazdasági Intézet, 2018

ISSN 2064-9460

Összefoglalás: Az új, immár szigorított francia törvényjavaslat megosztotta a bevándorlókkal foglalkozó hatóságok és civil szervezetek, valamint a francia politikai élet képviselőit. A tanulmány célja a migrációról és a migránsokról alkotott francia közvélemény alakulásának a vizsgálata volt, a bevándorlás és a terrortámadások helyi trendjeinek a függvényében. A kutatási dizájn az elmúlt öt évben készült országos felmérések közül nyolcnak az adatait használta fel, azok megbízhatósági szintjének a megállapítását követően. A módszertan pedig négy fókuszteszt mentén összegezte a leíró statisztikai adatokat: 2015. január: Charlie Hebdo; 2015. november: Bataclan; 2016. július: Nizza; 2017. október: Marseille. A tanulmány rávilágított, hogy a felmérések szerint a francia közvélemény alakulása és a törvényjavaslat céljai között konvergencia figyelhető meg. A franciák főként a muszlim, illetve az ilyen gyökerekkel rendelkező bevándorlók integrációjának és az arra tette erőfeszítéseknek a hiányát sérelmezik. A legaggasztóbbnak ítélt problémák – a terrorizmus és a munkanélküliség – hatékony kezelésének elmaradása miatt fordul a társadalom a szélsőséges politikai irányzatok felé.

Abstract: *The proposal on a new stricter immigration law in France divided the authorities and civil organizations dealing with immigrants, as well as the representatives of the French political life. The study aimed to examine the French public opinion on immigration and immigrants depending on the trends of immigration and terrorist attacks in the country. The research design applied the data of eight nation-wide polls from the past five years upon the determination of their level of reliability. The method involved summing up the descriptive statistics along four focus events: Charlie Hebdo in January 2015, Bataclan in November 2015, Nizza in July 2016, and Marseille in October 2017. The study highlighted the convergence between the French public opinion and the proposal on the new immigration law, according to the polls. The French people judge the lack of integration mainly of Muslim immigrants or immigrants with Muslim origins and their lack of efforts in integrating. In the absence of efficient management in areas such as terrorism and unemployment, which have been identified as the most worrying problems by the French people, the society subsequently turns to extremist political trends.*

BEVEZETÉS

A jelen tanulmánynak aktualitást ad, hogy néhány nappal ezelőtt, 2018. március 23-án terrortámadás zajlott le egy dél-franciaországi város szupermarketjében,¹ amelyet egy marokkói származású férfi hajtott végre. Ezért is elmondható, hogy a 2018. február 21-én Franciaországban bemutatott szigorított bevándorlási törvényjavaslat² napirendre tűzése elkerülhetetlen volt. Gérard Collomb

1 Chrisafis és Willsher, 2018.

2 Bristow, 2018.

francia belügyminiszter már decemberben úgy fogalmazott,³ hogy Párizsban a helyzet „robbanásveszélyes”. A politikatudós Dominique Reynié pedig hozzátette: „Elértük azt a pontot, amikor ezzel az üggyel igenis foglalkozni kell, mert a közvélemény, beleértve a balos szavazókat is, veszélyt lát a bevándorlásban.”

A „veszély” kifejezés nem volt véletlen, hiszen 2000 óta háromszáznál több terrortámadás történt Franciaországban, amelyek halálos áldozatokat követeltek. Bár mint társadalmi hozzáállás a bevándorlás ellenzése tudományos szempontból többféle magyarázattal is indokolható, a francia közvélemény ilyenén alakulásában a bevándorlók és leszármazottaik által elkövetett terrortámadások magas száma feltehetően kiemelt szerepet játszott. Nem véletlen, hogy 2016-ra Franciaország már bekerült a bevándorlók a legnegatívabban megítélt államok közé.⁴

A tanulmány a szigorított bevándorlási törvényjavaslat bemutatását követően felvázolja a bevándorlás, a terrortámadások és a közvélemény alakulásának a 2012 és 2017 közötti, Franciaországban tapasztalt trendjeit. Továbbá leíró statisztikai adatok alapján összegzi a társadalmi hozzáállás vizsgálatok szerzett eredményeket. Végül következtetése, hogy a közvélemény alakulása és a törvényjavaslat céljai között konvergencia figyelhető meg.

A SZIGORÍTOTT BEVÁNDORLÁSI TÖRVÉNYJAVASLAT

Az új francia bevándorlási törvényjavaslatot, amely a 2016. március 7-én elfogadott előző szabályozást hivatott váltani, 2018. február 21-én mutatta be Gérard Collomb belügyminiszter. A tervezett jogszabály különbséget kíván tenni a menedékjogot kérők és a gazdasági migránsok között,⁵ így a francia szabályozást egy szintre emelné az olyan európai partnerek intézkedéseivel, mint Németország, Olaszország, Hollandia vagy Svédország. A gyakorlatban az a célja, hogy a menekültügyi kérelmek elbírálásának a határideje hat hónapra csökkenjen, s ez idő alatt megtörténjen az elutasítottak kitoloncolása az országból, illetve kezdetét vegye a menedékre szorulóknak integrációja, egy többéves tartózkodási és munkavállalási engedély megadásával.

A javaslatnak⁶ négy fő pontja van:

1. A kérelmek elbírálásának felgyorsítása: a menedékkérőknek a jelenlegi 120 helyett 90 nap állna rendelkezésükre a kérelmük benyújtásához. Az esetleges elutasítást követően 15 napra rövidülne a fellebbezési idő (jelenlegi 30 nap).
2. A kitoloncolás hatékonyságának növelése: az elutasított menedékkérők fogva tartási ideje megduplázódna, így 90 nap lenne (egyes esetekben 135 nap),

3 Chassany, 2017.

4 *The Local.fr*, 2016.

5 Bristow, 2018.

6 Uo.

- hogy a kitoloncolást végre lehessen hajtani, azaz lehetővé tenné a migránsok hazájával való kapcsolatfelvételt is.
3. A migránsok Franciaországba lépésének megakadályozása: a határőrség hatáskörébe delegálnák, hogy a sürgősségi és a hajléktalanszállásokon ellenőrizzék, hogy nem tartózkodnak-e ott illegális bevándorlók vagy elutasított menedékkérők. Az őrizetbe vett illegálisgyanús bevándorlók személyazonosságának és tartózkodási engedélyének az ellenőrzésére a rendőrségnek 24 óra állna rendelkezésre a jelenlegi 16 helyett. A tiltott határátlépést szabálysértéssé minősítenék,⁷ amely egyévi szabadságvesztéssel és 3750 eurós pénzbüntetéssel járna. Azokat pedig, akik nem a saját dokumentumaikat mutatják be a hatóságoknak, ötévi börtönbüntetéssel és 75 ezer eurós pénzbírsággal lehetne sújtani.
 4. A menedékkérők jobb integrációja: megdupláznák a menekültek francia nyelvóráinak a számát, engedélyeznék a munkavállalást, és pénzügyi támogatásokkal ösztönöznék a településeket a külföldiek befogadására.

A törvényjavaslat ellen a bevándorlókkal foglalkozó hatóságok és civil szervezetek azonnal tiltakoztak,⁸ szerintük ugyanis az alapján a menedékkérők egy része nem tudná a nemzetközi és a francia jogban előírt jogait érvényesíteni. A francia politika képviselőit megosztotta a javaslat:⁹ a baloldali nézeteket vallók szerint az nem elég humánus, a jobboldaliak szerint viszont nem elég szigorú, és csak technikai módosításokat tartalmaz. A tervezet kritikusai szerint pedig az új törvény megnövelheti a bevándorlóellenességet.¹⁰

A francia társadalom véleményét azonban eddig egyik oldal, civil szervezet vagy kritikus sem kérte ki. Épp ezért a jelen tanulmány célja az elmúlt öt évben folytatott közvélemény-kutatások során a bevándorlás és a bevándorlók kapcsán megfogalmazódott társadalmi hozzáállás kiértékelése, összekapcsolva annak változását a bevándorlás és a terrortámadások Franciaországban tapasztalható trendjeivel.

A BEVÁNDORLÁS TRENDJEI FRANCIAORSZÁGBAN

Franciaországban a bevándorlás mai trendjeire az olyan történelmi fordulópontok, mint az ipari forradalom, az első és a második világháború, a gazdasági világválság, a gyarmatok függetlenedése, egyaránt hatással voltak¹¹ (1. ábra). A 20. század közepéig többnyire Belgiumból, Lengyelországból, Olaszországból, Spanyolországból érkeztek munkavállalási céllal bevándorlók az ország területére,

⁷ Domschitz, 2018.

⁸ Uo.

⁹ Bristow, 2018.

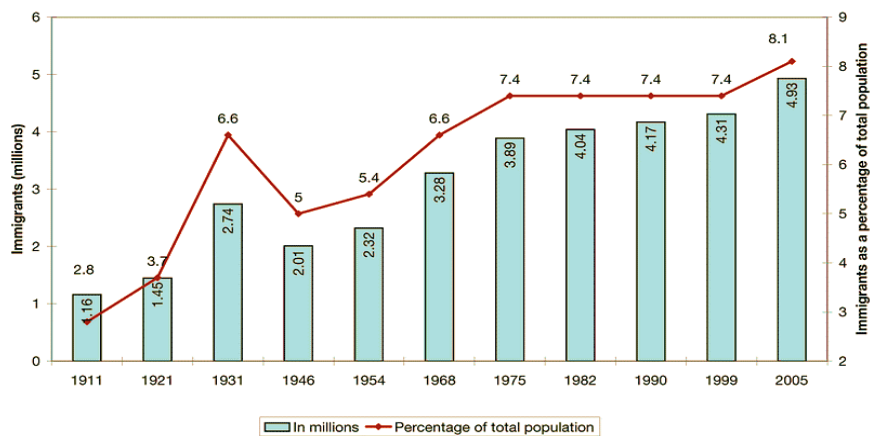
¹⁰ Chassany, 2017.

¹¹ Arai, Besancenot, Huynh és Skalli, 2012. 146–147. o.

s 1947-től az algériai polgárok számára is lehetővé vált a szabad mozgás hazájuk és Franciaország között. Az a nagymértékű bevándorlási hullám, amely a Magreb országaiból indult, és 1962-ben, Algéria függetlenedésével vette kezdetét, a 20. század végére teljesen átrendezte a Franciaországba irányuló bevándorlásban a küldő régiók közötti megoszlásnak az arányait. A Magreb térségből – főleg Marokkóból és Tunéziából – indulóknak az 1960-as évekbeli 15 százalékos aránya 1999-re 40 százalékra nőtt, míg az európai, többnyire Spanyolországból és Portugáliából érkezőké ugyanebben az időszakban 80-ról 45 százalékra csökkent.

1. ábra
A bevándorlás trendje Franciaországban, 1911–2005¹²

Ez a küldő régiók közötti nagymértékű átrendeződés a későbbiekben is az Európán kívülről érkezők javára folytatódott (1. táblázat), és 2005-re a bevándorlók között túlsúlyba kerültek az afrikaiak, de az ázsiaiak száma is jelentősen megnőtt.¹³ A 2005-ben Franciaországban tartózkodó bevándorlók közül nagyjából 1,7 millió származott az Európai Unió államaiból – ami azt jelzi, hogy az EU 2004-es bővítése után sem fokozódott jelentősen az ország vonzóereje az uniós munkavállalók körében –, és 250 ezer érkezett az Unión kívüli európai országokból. Ugyanabban az évben körülbelül 1,5 millióan voltak azok, akik a Magreb régióból indultak útnak, 570 ezren, akik a szubszaharai Afrikából, továbbá 690 ezren, akik Ázsiából. A legfontosabb származási országokat 2005-ben Algéria, Marokkó, Portugália, Olaszország, Spanyolország és Törökország jelentette. Ugyanakkor Ázsiából Kína, Pakisztán, India, illetve a szubszaharai Afrikából Szenegál és Mali sem volt elhanyagolható.

¹² Focus Migration, 2007.

¹³ Uo.

1. táblázat

A migránsok megoszlása a születési ország szerint, 1999–2005
(A francia nemzeti statisztikai hivatal 2006-os adatai alapján)¹⁴

Születési ország	1999	2005	Változás 1999 és 2005 között
Algéria	576.000	677.000	+17,5%
Marokkó	521.000	619.000	+18,8%
Portugália	570.000	565.000	-0,9%
Olaszország	380.000	342.000	-10,3%
Spanyolország	317.000	280.000	-11,7%
Törökország	176.000	225.000	+27,8%
Tunézia	202.000	220.000	+8,9%
Németország	125.000	128.000	+2,4%
Egyesült Királyság	75.000	120.000	+60,0%
Belgium	93.000	102.000	+9,7%
Lengyelország	99.000	90.000	-9,1%
Vietnam	72.000	73.000	+1,4%
Szenegál	54.000	67.000	+24,1%
Kína	30.000	64.000	+113,3%
Mali	36.000	56.000	+55,5%

Ma a francia Nemzeti Statisztikai és Gazdaságtudományi Intézet (*Institut national de la statistique et des études économiques*, INSEE) kétféle kategóriát alkalmaz a bevándorlók népességhez viszonyított arányának a meghatározásakor: 1. a külföldön születettek; 2. a már francia földön élők közvetlen leszármazottai, vagyis azok, akik legalább az egyik szülőjük révén bevándorlók gyermekeként születtek Franciaországban. Méréseik szerint 2004 és 2012 között évente átlagosan 200 ezer új bevándorló érkezett az országba,¹⁵ ami évi nettó¹⁶ 90 ezer fős migránsnépességi növekedést jelentett, és ez a tendencia kis emelkedéssel ugyan, de 2015-ig folytatódott (2. táblázat).¹⁷ Külön kiemelendő, hogy a 2012-ig tartó időszakban, a gazdasági válság következtében jelentősen megemelkedett az európai országokból (Portugália, Egyesült Királyság, Spanyolország, Olaszország, Németország) érkezők aránya.¹⁸

Ugyanakkor 2012. január 1-jén a 65,2 millió fős Franciaország népességének 8,7 százalékát (5,7 millió fő) tették ki a bevándorlók közvetlen leszármazottai,¹⁹ s ez az arány 2014-ig enyhén emelkedett (2013: 8,8%; 2014: 8,9%).²⁰ 2015-ben már

14 Uo.

15 Brutel, 2014.

16 Az adott évben a be- és kivándorlók (halálozások és távozások) számának a különbsége. Lásd: Kapitány (szerk.), 2015. 53. o.

17 OECD, 2017. 6. o.

18 Brutel, 2016.

19 Uo.

20 Brutel, 2015.

7,3 millió ember (a teljes népesség 11 százaléka) élt Franciaországban legalább egy bevándorló szülő gyermekeként.²¹

2. táblázat

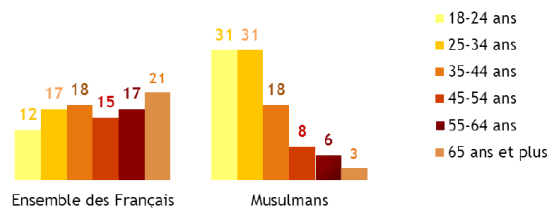
A jelenlegi bevándorlás a G20 országaiba, 2010–2015 (ezer fő)
(Az OECD 2017-es statisztikája alapján)²²

	2010	2011	2012	2013	2014	2015	Állandó	Ideiglenes	Diákok
Ausztrália	574	593	689	757	765	759	x	x	x
Kanada	504	489	526	540	518	513	x	x	x
Franciaország	197	193	193	205	211	212	x		x
Németország	684	842	966	1108	1343	2016	x	x	x
Spanyolország	330	336	272	248	264	291	x	n. a.	n. a.
Egyesült Királyság	498	488	418	449	551	548	x		x
Amerikai Egyesült Államok	2047	2127	2141	2220	2388	2537	x	x	x

Habár a hivatalos állami statisztikákból nem derül ki a bevándorlók vallási hovatartozása, a Francia Közvélemény-kutató Intézet (*Institut français d'opinion publique, Ifop*) egy 2011-es felmérése szerint az ország népességének akkor nagyjából 5,8 százaléka volt muszlim.²³ A felmérésben részt vevők közül a muszlim családból érkezők 75 százaléka vallotta hívőnek magát – ez az 1989-es mérésekkel megegyező adat. Ugyanakkor már minden ötödik vett részt a péntek déli közösségi imán, ami 16 százalékos növekedést jelent. Míg 1994-ben 60, addig 2011-ben már 71 százaléku tartotta be a ramadánt. Az évtized elején a francia népességnek csupán 29 százaléka tartozott a 18 és 34 év közötti korosztályba, míg a muszlimoknak 62 százaléka (2. ábra). Ugyanakkor a felmérés idején az utóbbiak közel fele végzett alulfizetett munkát, miközben a teljes népességnek csak 30 százalékára igaz ugyanez.

2. ábra

A francia lakosság életkor szerinti megoszlása²⁴

21 Brutel, 2017.

22 OECD, 2017. 6. o.

23 Ifop, 2011. 4. o.

24 Uo. 5. o.

A TERRORTÁMADÁSOK TRENDJEI FRANCIAORSZÁGBAN

A terrorcselekményeknek és a terrorizmusnak nincsen világszerte egységesen elfogadott definíciója, ezért a témában található adatok is változók. E tanulmány készítése során a *Statista* nevű statisztikai portál adatbázisát használtam fel, amely a terrorizmust „olyan erőszakos cselekedetként [határozza meg], amelyek célja a megfélemlítés (vagy terror), amelyeket vallási, politikai vagy ideológiai okok miatt követnek el, és amelyek [során] szándékosan hagyják figyelmen kívül a polgári lakosság biztonságát”.²⁵

1970 és 2014 között összesen 728 terrortámadás történt Franciaországban,²⁶ azaz évente átlagosan 16,5. Ez az átlag ugyanakkor kissé félrevezető, ezért a bevándorlás trendjeivel párhuzamosan érdemes a századforduló előtti és utáni a terrortámadásokat külön vizsgálni. 1970 és 1999 között 407 támadást jegyeztek fel (ez átlagban évi 14 támadás), 2000-től 2014-ig pedig 321-et (átlagosan 23 támadás/év).²⁷ Ebből jól látható a terrortámadások számának a 21. századi jelentős.

Bár a számadatokban a mért időszak elején, azaz a 20. században még valószínűsíthetően ott szerepelnek a gyarmatok elszakadását célzó terrortámadások, a 21. században azonban már nem. A függetlenedési folyamat Algéria önállóságának 1962-es visszaszerzésével kezdődött, és 1977-ben, Dzsibuti szuverén né válásával ért véget.²⁸ Ez tehát arra enged következtetni, hogy a terrortámadásoknak elsősorban nem a gyarmatok függetlenedése volt a kiváltó oka.

Ezt igazolja az is, hogy a vizsgált teljes időintervallumban, tehát az 1970-től 2014-ig elkövetett 728 támadás 87 százalékát fegyveres iszlám csoportok vállalták magukra, 7 százaléka pedig a Korzikai Nemzeti Felszabadítási Fronthoz (FLNC) köthető; a maradék 6 százalék megoszlik az Antiterrorista Felszabadító Csoportok (GAL), a Titkos Örmény Hadsereg Örményország Felszabadítására (ASALA), a Fatah Forradalmi Tanácsa (ANO) és egyéb, ismeretlen csoportok között (3. ábra).²⁹

25 *Fr.statista*, 2017.

26 *Fr.statista*, 2016 a.

27 2000 és 2013 között Franciaországban összesen 310 terrortámadás történt (*Fr.statista*, 2016 b), 2014-ben pedig 11 (*Statista*, 2015).

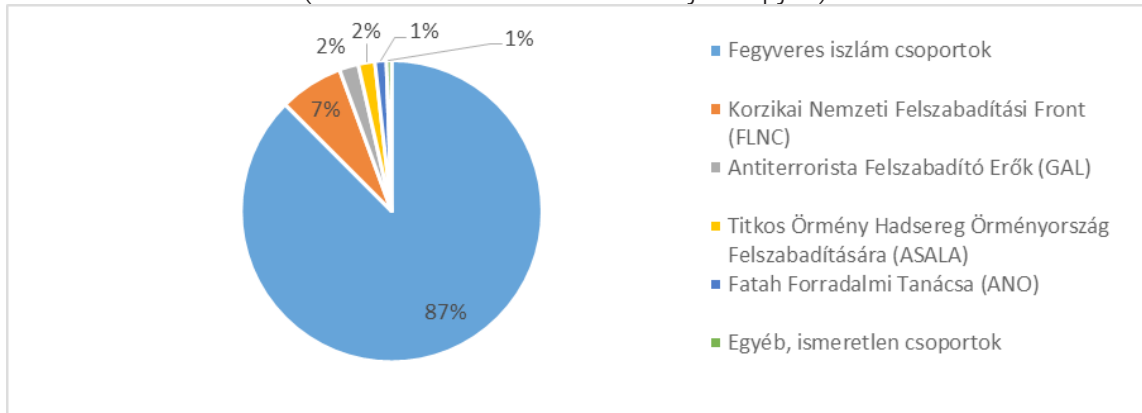
28 *BBC*, 2017.

29 *Fr.statista*, 2016 a.

3. ábra

A terrortámadások száma Franciaországban 1970 és 2014 között,
a terrorszervezetek közötti megoszlás szerint
(A Statista 2016 a statisztikája alapján)³⁰

Ugyanezen időszakban a franciaországi terrortámadások halálos áldozatainak a száma viszonylag alacsony (alkalmanként 1 és 25 fő között) volt,³¹ míg a 2015 és 2017 között történtek során mind a halálos áldozatoké, mind a sebesülteké jelentősen megnőtt, ami bevándorláspolitikai következményeket vont maga után. Az alábbiakban a leglényegesebb terrorakciókat – Charlie Hebdo (2015. január 7–9.), Bataclan (2015. november 13–14.), Nizza (2016. július 14.), Marseille (2017. október 1.) – ismertetem.

2015. január 7-én, a *Charlie Hebdo* című satirikus lap szerkesztőségében egy algériai származású,³² de már Franciaországban született testvérpár tizenkét embert lőtt le. Másnap egy Amédy Coulibaly nevű férfi, aki szintén Franciaországban született, bevándorlók leszármazottjaként, Párizs déli elővárosában, Montrougeban meggyilkolt egy rendőrnőt, és rálőtt egy utcaseprőre. A következő napon, január 9-én, egy kóser árukat kínáló párizsi boltban négy embert megölt, és tizenötöt túszul ejtett. A francia kommandósoknak még aznap, szinte egy időben sikerült végezniük a testvérpárral és Coulibaly-val. Mindhárom terroristát a jemeni al-Káida finanszírozta.

2015. november 13–14-én egyszerre több helyen történt terrortámadás Párizsban.³³ A Stade de France stadionban és környékén két öngyilkos merényletet követtek el, valamint egy pokolgépet robbantottak; a Rue de Charonne-on található La Belle Equipe és a Rue Alibert-en álló Le Carillon nevű bárban, valamint a Rue de la Fontaine au Roi egyik pizzériájánál és a Boulevard Voltaire-en terroristák lövöldöztek és támadtak civilekre; a Bataclan színház és koncertteremben kalasnyikovokkal

30 *Fr.statista*, 2016 a.

31 *Statista*, 2016.

32 *Index*, 2016.

33 *CNN*, 2017.

öltek meg nyolcvankilenc embert az elkövetők. Összesen legalább százharminc ember halt meg, és több százan megsérültek. A merénylők zöme bevándorló szülőtől származó francia és belga születésű fiatal volt, de egyiküket egy nem sokkal korábban Görögországban regisztrált bevándorlóként azonosították.³⁴ Az akciókat az Iszlám Állam vállalta magára. François Hollande elnök rendkívüli állapotot hirdetett, és bevezették az ideiglenes határellenőrzést.

2016. július 14-én egy teherautó a nizzai tengerparti sétányon behajtott az ünneplő tömegbe.³⁵ Legalább nyolcvannégyen meghaltak, többen megsérültek. A támadó egy tunéziai származású nizzai férfi volt. Hivatalosan egyik terrorszervezet sem vállalta magára a támadást. Hollande elnök terrortámadásnak minősítette a történeteket. Alig két héttel később, július 26-án oldották volna fel az előző évben elrendelt rendkívüli állapotot.

2017. október 1-jén a marseille-i pályaudvar előtt két fiatal nőt késelt halálra egy tunéziai útlevelel rendelkező illegális bevándorló.³⁶ Az akciót az Iszlám Állam vállalta magára. A támadás két nappal az új terrorelhárítási törvény nemzetgyűlési szavazása előtt történt.³⁷ A jogszabály elfogadásával lehetővé vált a 2017. július 6-án ismét (immár a hatodik alkalommal) meghosszabbított rendkívüli állapot megszüntetése.

A BEVÁNDORLÁSSAL ÉS A BEVÁNDORLÓKKAL KAPCSOLATOS TRENDEK A FRANCIA KÖZVÉLEMÉNYBEN, 2012–2017

A bevándorlással kapcsolatos francia politikai és társadalmi hozzáállás a mai napig magában hordozza a 19. századi civilizációs küldetés hagyományait.³⁸ Szakértők szerint keveredik benne a gyarmati múlt, a köztársasági ideák, a központosított kormányzati struktúra és az idegengyűlölet (xenofóbia). Habár a negatív társadalmi hozzáállás többféle okkal is magyarázható,³⁹ a bevándorlók vagy azok leszármazottai által az elmúlt öt évben elkövetett terrorcselekmények feltételezhetően jelentős mértékben hozzájárultak a bevándorlás ellenzéséhez és a nativizmus támogatásához.

34 BBC, 2016 b.

35 Iván, Hanula és Janecskó, 2016.

36 *Hirado.hu*, 2017.

37 Fábrián, 2017.

38 Haddad és Balz, 2006.

39 Például pszichológiai, szocializációs, politikai és kontextuális vagy környezeti (Dennison és Talò, 2017), illetve történelmi-kulturális, egyénekre vetített szociológiai vagy etnikai (Fetzer, 2000), valamint gazdasági okok (Hatton, 2015).

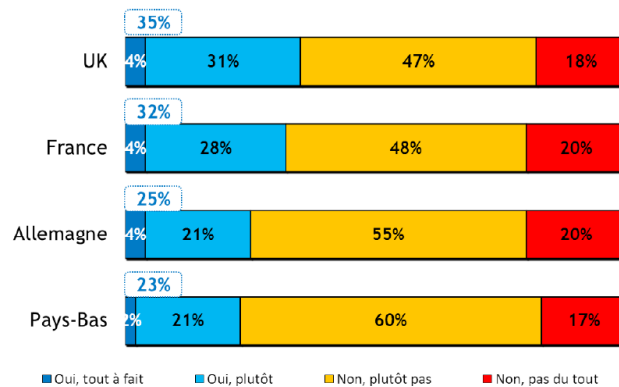

A tanulmányban a francia közvéleménynek a 2012–2017 közötti időszakra jellemző alakulását mutatom be, a fentebb bemutatott terrortámadások mint fókuszteszemények mentén, amihez országos felmérésekből összeállított adatkészleteket használtam fel.⁴⁰

2015. JANUÁR, CHARLIE HEBDO

A 2012-es IfoP-felmérés szerint a népesség 42 százaléka érezte úgy, hogy az iszlám a francia önazonosságot fenyegeti, és hátról csak egy válaszadó (32%) látta úgy, hogy a muszlimok beilleszkedtek a társadalomba (4. ábra). Az integráció elmaradásáért a többség a muszlimokat hibáztatta.⁴¹

4. ábra
A muszlimok és a muszlim gyökerű emberek társadalmi integrációjának percepciója⁴²

A 2013. év végi Ipsos-felmérés során a francia szavazóknak csak 8 százaléka bízott a politikai pártokban, ötből egynél is kevesebben a parlamenti képviselőkben, és magában a parlament intézményében is csak 28 százalékuk.⁴³ Tízből nyolc megkérdezett szerint rosszul működik a demokrácia Franciaországban, és a politikusok nem képviselik megfelelően a szavazópolgárok véleményét. A felmérés résztvevőinek 70 százaléka érezte úgy, hogy a francia kultúra akkortájt hanyatlóban volt, 61 százalék pedig veszélynek tekintette a globalizációt. Mindezen

40 A felmérések megbízhatósága: 1. Tudományos megközelítésű kutatómunkák; 2. Minta nagysága Franciaországban: N>500; 3. Véletlenszerű kiválasztás. A 2015-ös YouGov nem felelt meg a megbízhatóság minden szempontjának, azonban az adott évre vonatkozó korlátozott adathozzáférés miatt a kérdőív fenntartással ugyan, de bekerült a tanulmányba. A 2014-es CSA eredeti verziója nem állt rendelkezésre, ezért az abból idézett cikk elemei fenntartással kerültek bele az elemzésbe.

41 Alby és Bakoula, 2011.

42 Uo.

43 Dusseaux, 2013.

válaszok erőteljesebben jelentkeztek az alulfizetett, a munkanélküli és a fiatal megkérdezettek között (a gazdasági válság és utóhatásai őket érintették a leginkább), s ez a jelentés készítői szerint mérgező talajt teremtett a szélsőségek terjedéséhez.

A felmérés során a válaszadók 63 százaléka gondolta úgy, hogy az iszlám nem összeegyeztethető a francia társadalom értékeivel; ugyanezt 24 százalékuk tartotta a zsidó, 9 pedig a katolikus hitről. Emellett 74 százalékuk szerint a muszlimok a saját értékeiket másokra is rá akarják kényszeríteni, 70 százalék pedig úgy vélte, hogy a vallási fundamentalizmus egy aggasztó probléma, amellyel komolyan foglalkozni kell.

A *Pew Research Center 2014. októberi globális felmérése* szerint Franciaországban a megkérdezettek 32 százaléka érezte úgy, hogy a vallási gyűlölet jelenti a legnagyobb veszélyt a világon (5. ábra).⁴⁴ Továbbá 27 százalékuk kedvezőtlen véleménnyel volt a muszlimokról – ez az arány alacsonyabb volt, mint a Németországban, Spanyolországban vagy Olaszországban mért (63%).

3. táblázat

Vallási és etnikai gyűlölet, mint a legnagyobb veszélyt jelentő tényező a világon
(A Pew Research Center 2014-es felmérése alapján)⁴⁵

Egyenlőtlenség	2007 (%)	2014 (%)	Változás (+/-)
Spanyolország	27	54	+27
Olaszország	16	32	+16
Egyesült Királyság	14	25	+11
Franciaország	24	32	+8
Németország	27	34	+7
Lengyelország	35	32	-3
Görögország	-	43	-
Amerikai Egyesült Államok	17	27	+10

2011 után a bevándorlás felgyorsulása már több válaszadót érintett. A felmérés szerint tízből heten gondolták úgy, hogy a bevándorlók egy része az elmúlt 30 év során nem tudott a francia társadalomba integrálódni. A megkérdezettek fele gondolta úgy, hogy ez az állítás az országban élő bevándorlók nagyobbik részére igaz, és 85 százalékuk a bevándorlókat hibáztatta amiatt, hogy nem tették meg a szükséges erőfeszítéseket az integráció érdekében. A felmérés résztvevőinek háromnegyede szerint a rasszizmus elterjedt Franciaországban (egytedük ezt elfogadhatónak tartja), 65 százalékuk pedig úgy vélte, hogy a bevándorlás ellenőrizhetetlenné vált.

44 *Pew Research Institute*, 2014.

45 Uo.

A *Consumer Science & Analytics (CSA) 2014. végi kérdőívében* a francia szavazók háromnegyede negatív érzelmeket kapcsolt az iszlám valláshoz.⁴⁶ Míg az évtized elején a franciák 70-80 százaléka nem értett egyet a szélsőjobboldali Nemzeti Fronttal (*Front National, FN*), az arányuk néhány év alatt 60 százalék alá esett. Bár húsz évvel ezelőtt az ország lakosságának 65-75 százaléka gondolta úgy, hogy a párt eszméi veszélyt jelentenek, 2014-re már csak minden második embernek volt ez a véleménye.

A 2015. januári *Ifop*-felmérésben részt vevő franciák 80 százaléka vélte úgy, hogy az országban a terrorizmus kockázata magas szintet ért el.⁴⁷ Ez még a 9/11, a londoni bombázások, az Oszáma bin Láden megölése és a bostoni maratoni támadás után mértnél is jóval magasabb aránynak bizonyult.

2015. NOVEMBER, BATACLAN

A 2015 szeptemberében, illetve a novemberi franciaországi terrortámadások után készített *YouGov*-kutatás szerint a két felmérés közötti időben csupán 1-2 százaléknyi változás történt a lakosság véleményében, s még mindig 40 százalék volt azoknak az aránya, akik úgy gondolták, hogy a szíriai politikai menekülteket beengedhetik az országba.⁴⁸ (Nagy-Britanniában feleannyien vélekedtek így.) A franciák leginkább a politikai menekülteket látták szívesen, valamivel kevésbé a képzett gazdasági bevándorlókat, még kevésbé a családjegyesítés érdekében érkezőket, a legkevésbé pedig a képzetlen gazdasági bevándorlókat.

4. táblázat

A „háború” a megfelelő kifejezés Franciaország helyzetére
(A *YouGov* 2015-ös kutatása alapján)⁴⁹

Súlyozatlan bázis	1003	453	550	97	157	161	174	414
Súlyozott bázis	1003	481	522	109	157	172	176	389
Erősen egyetért	36%	35%	37%	27%	31%	34%	36%	42%
Inkább egyetért	35%	37%	32%	35%	32%	30%	37%	37%
Inkább nem ért egyet	15%	14%	16%	21%	14%	17%	13%	13%
Erősen nem ért egyet	8%	10%	6%	11%	8%	10%	8%	5%
Nem tudja	7%	4%	9%	6%	15%	10%	6%	3%
Összességében egyetért	71%	72%	70%	61%	63%	63%	73%	78%
Összességében nem ért egyet	23%	24%	21%	33%	22%	27%	21%	18%

46 Nardelli, 2015.

47 *Ifop*, 2015.

48 *YouGov*, 2015.

49 Uo.

A 2015. novemberi támadásokat követő hétfőn az akkori francia államfő, François Hollande a parlament mindkét házában kijelentette, hogy Franciaország háborúban áll. A kutatás szerint a franciák 71 százaléka gondolta úgy, hogy valóban a „háború” a megfelelő kifejezés az ország helyzetére (a többségük 55 év feletti válaszadó), és csak 23 százalék nem értett egyet vele (6. táblázat).

2016. JÚLIUS, NIZZA

A 2016. augusztusi Ipsos-felméréskor a franciák 57 százaléka gondolta úgy, hogy túl sok a bevándorló az országban – ezzel Franciaország bekerült a bevándorlókat a legnegatívabban megítélő államok közé.⁵⁰ Tízből hatan vélték azt, hogy a bevándorlás negatív hatással jár (akárcsak Belgiumban, ahol szintén terrortámadások történtek a vizsgált időszakban), és csupán 11 százalék látta úgy, hogy pozitív hatása lesz. (A vizsgálatba bevont huszonkét ország kedvező véleménye átlagban 20 százalék volt; a legalacsonyabb arányt – 6 százalék – Törökországban, a legmagasabbat – 36 százalék – Kanadában mérték.) A megkérdezett franciák 54 százaléka nyilatkozott úgy, hogy a bevándorlás nekik nem tetsző módon változtatta meg az országukat (a globális átlag 46 százalék), és 63 százalékuk szerint a menekültek többsége képtelen integrálódni.

Az Ipsos franciaországi igazgatója, Yves Bardon szerint a magas munkanélküliségi ráta az egyik oka annak, hogy a franciák úgy érzik, a bevándorlók fenyegetés jelentenek rájuk nézve, mert a képzettséget nem igénylő munkákat „elorozhatják” előlük. Éppen ezért úgy vélte, e félelmek és tendenciák befolyásolni fogják a 2017-es francia választásokat.

A francia válaszadók 54 százaléka gondolta úgy, hogy a magukat menekülteknek vallók közül többen valójában nem is azok; 67 százalékuk pedig attól tartott, hogy a menekültek között elvegyülnek terroristák is – ezért a megkérdezettek 45 százaléka teljesen lezárná az ország határait. Ezek az arányok valamivel a globális átlag (60, illetve 40 százalék) fölöttiek.

2017. OKTÓBER, MARSEILLE

A More in Common 2017. októberi felmérésekor a megkérdezettek fele úgy tartotta, hogy a francia társadalom dühös, 65 százaléka szerint pedig félelmekkel teli.⁵¹ Ugyanakkor a kutatók értékelésében e pesszimizmus oka a gazdasági hanyatlás volt, valamint az, hogy az emberek többsége tartott a globalizáció hatásaitól, és védelmet kért ellenük.

A terrorizmusról és annak kockázatairól a megkérdezettek 53 százaléka állította, hogy az ország három legaggasztóbb problémái között szerepelnek, akárcsak a munkanélküliség (52 százalék). A válaszadók 56 százaléka vélte úgy,

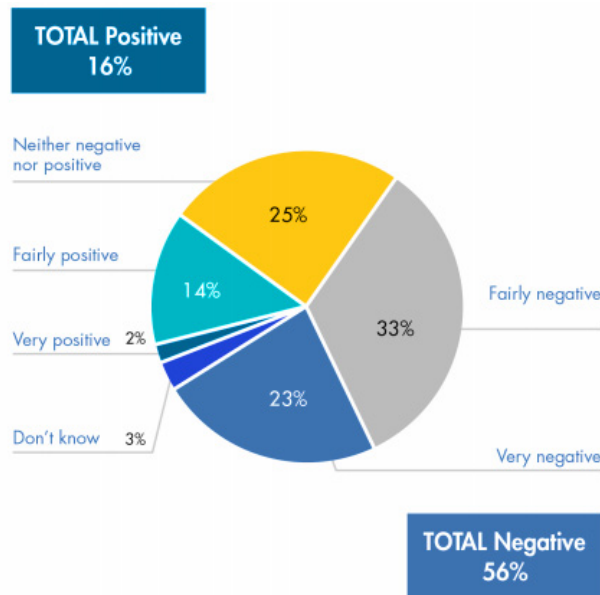
⁵⁰ *The Local.fr*, 2016.

⁵¹ Beddiar et al., 2017 a. 5. o.

hogy a bevándorlásnak negatív, 23 százalékuk szerint pedig nagyon negatív hatásai vannak, és úgy érezték, hogy a bevándorlók nem tudtak integrálódni; 38 százalékuk szerint pedig az iszlám nem összeegyeztethető a francia társadalom értékrendjével.

5. ábra
A bevándorlás hatása Franciaországra⁵²

Habár a válaszadók túlnyomó többsége tudta és értette a „menekült” és a „bevándorló” fogalmak közötti különbséget, 45 százalékuk úgy gondolta, hogy Franciaország már nem tud további menekültet befogadni, és le kell zárnia a határait. A közvélemény szerint az országnak kötelessége támogatni azokat, akik háború és üldöztetés elől menekülnek, ugyanakkor 53 százalék úgy érezte, hogy a terrorizmus veszélyét hordozzák azok, akik menekülteként érkeznek. A megkérdezettek 65 százalékának nem tetszett, hogy a bevándorlók juttatásokat követelnek, és közszolgáltatásokat vesznek igénybe, miközben nem akarnak/tudnak hozzájárulni a szociális rendszerhez.

Miközben a megkérdezettek 71 százaléka aggódott a rasszizmus és a diszkrimináció terjedésétől, 79 százalékuk szerint szélsőségek minden vallásban léteznek.

52 Beddiar et al., 2017 b. 5. o.

A BEVÁNDORLÓKKAL KAPCSOLATOS FRANCIA TÁRSADALMI HOZZÁÁLLÁS ELEMZÉSÉNEK EREDMÉNYEI

A vizsgált felméréseket különböző szervezetek, változó nagyságú minták alapján, eltérő időszakokban készítették, ezért összegzésük a következőképp indokolt.

1. A felmérésekből, amelyek explicit módon mérték fel a muszlim vagy muszlim gyökerekkel rendelkező bevándorlókkal kapcsolatos társadalmi hozzáállást, egyértelműen kiderült, hogy a megkérdezettek szerint az iszlám a francia önazonosságot fenyegette, és nem volt összeegyeztethető a francia társadalom értékeivel. Ez a vélemény más vallásokhoz viszonyítva is erősen megmutatkozott.
2. A válaszadók többsége a teljes vizsgált időszakban úgy látta, hogy a bevándorló közösség egyes részei nem tették meg a szükséges erőfeszítéseket az integráció érdekében, így nem tudtak beilleszkedni a francia társadalomba.
3. A korábbi kutatásokban jelzett és a francia társadalomban gyökerező idegengyűlöletnek ellentmond, hogy bár a Charlie Hebdo elleni terrortámadást követően a válaszadók többsége szerint Franciaország háborúban állt, mégis szívesen fogadták a politikai menekülteket.
4. Több szakértő is a gazdasági szempontokat jelölte meg a bevándorlás ellenzésének a kiváltó okaként. Ez nem véletlen, hiszen a válaszadók a munkanélküliséget az ország három legaggasztóbb problémái közé sorolták. Ugyanakkor a terrorizmus és a vallási gyűlölet több felmérésben is elsődleges problémaként jelent meg, megelőzve a munkanélküliséget. Sőt, a válaszadók a gazdasági bevándorlókat még a családdegyesítőknél és a képzetlen bevándorlóknál is szívesebben látták az országban. Vagyis a terrorcselekmények jelentik a bevándorlás ellenzésének a legfőbb okait, de ahhoz az olyan gazdasági szempontok is társulhatnak, mint a munkanélküliség vagy a bevándorlók által követelt juttatások és igénybe vett közszolgáltatások.
5. 2016 és 2017 között – vagyis a Charlie Hebdo, a Bataclan és Nizza utáni időszakban – még fokozottabban jelentkezett a bevándorlás általános értelemben vett negatív hatása, ami szintén a terrorcselekményeknek a francia közvéleményt befolyásoló erejére utal.
6. Az előbbivel összefügg, és nem véletlen tehát, hogy a válaszadók többsége attól tartott, hogy a magukat menekülteknak vallók között terroristák is érzekhetnek, így a határok lezárását sürgették.
7. A bevándorlás ellenzésének a társadalmi és politikai szélsőségek megerősödésével való kapcsolatát bizonyította a szélsőjobboldali párt, a *Front National* támogatottságának a jelentős mértékű növekedése.

KONKLÚZIÓ

A terrorcselekmények és a helyi zavargások következtében a francia bevándorláspolitika hatékonysága már évekkel ezelőtt megkérdőjeleződött,⁵³ amikor a francia *égalité* ideája,⁵⁴ a francia identitás megkövetelése, a gyarmattartó múlt és a civilizációs küldetés ellentmondásosnak vagy összeegyeztethetetlennek tűnt a többgenerációs bevándorlók életérzésével, látásmódjával és magával a 21. századi bevándorlással. Ha nem is ezen ellentmondásosság feloldását, de a menekültügyi eljárás felgyorsítását célozza az államfő 2018. február 21-én bemutatott szigorított bevándorlási törvénytervezete.

A kritikusai szerint az új törvény megnövelheti az országban a bevándorlóellenességet.⁵⁵ Bár egy eltérő kutatási dizájn és módszertan alkalmazására lenne szükség a tervezetnek a társadalmi hozzáállásra tett hatásának a méréséhez, az e tanulmányban ismertetett felmérések egyértelműen arra utalnak, hogy elsősorban a terrorcselekmények felerősödése, másodsorban pedig a gazdasági okok a bevándorlás ellenzésének az előidézői. Ez azt is jelenti, hogy egy olyan, hatékonyabb bevándorláspolitika, amelynek hatására a terroristák akcióinak a száma csökken, és a gazdasági jólét vagy igazságosság növekszik, a társadalomnak a bevándorlásról és a bevándorlókról alkotott véleményén jelentősen javíthatna.

A menekültügyi eljárás felgyorsítása egyszerre mindkét célt szolgálná, hiszen egyfelől javulnának azoknak az életkörülményei, akiket megillet a menedéjog, másfelől a jogosulatlanok kitoloncolása gyorsabbá válna. Ez utóbbi sarkalatos pontja a francia bevándorláspolitikának – mind az ország befogadóképessége, mind a biztonsága szempontjából.

2016-ban kb. 16.500 főt toloncoltak ki Franciaországból; ez alig egyötöde azoknak, akiknek a menedéjogi kérelmét elutasították.⁵⁶ Ez az arány, a fokozott intézkedéseknek hála, 2017-ben 14 százalékkal nőtt, ami nem véletlen, ugyanis Collomb belügyminiszter szerint az ország nagy bevándorlási hullám előtt áll: „Németországban kb. 300.000 embernek utasították el a menedéjogra vonatkozó kérelmét, ők Franciaországba akarnak jönni. Mindet befogadjuk? Nem, mert akkor egy pont akkora várost kellene építenünk, mint Lyon.”

A kitoloncolási procedúra felgyorsításának a fontosságát a 2017. évi utolsó terrorcselekmény is mutatja, hiszen azt egy olyan tunéziai férfi követte el, aki büntetett előéletű volt, és a kitoloncolásra „várt” Marseille-ben. Tehát a támadás egy gyorsabb eljárás esetén megelőzhető lett volna.

53 Haddad és Balz, 2006.

54 Francia Köztársaság minden polgárának egyenlősége.

55 Chassany, 2017.

56 Uo.

Végső következtetésként elmondható, hogy a felmérések szerint a francia közvélemény alakulása és a tervezet céljai között konvergencia figyelhető meg. A társadalom főként a muszlim vagy muszlim gyökerekkel rendelkező bevándorlók integrációjának és az arra tett erőfeszítéseknek a hiányát sérelmezi. A franciák az általuk a legaggasztóbbnak ítélt problémák – a terrortámadások és a munkanélküliség – hatékony kezelésének elmaradása miatt fordulnak a szélsőséges politikai irányzatok felé.

A tanulmány olyan korlátaira való tekintettel, mint az egyes adatkészletek egységességének vagy hozzáférhetőségének a hiánya, a jövőbeli kutatások során indokolt teljesen vagy nagymértékben aggregálható adatkészleteket bevonni, valamint a trendvonelemzés mellett a szórásra, a korrelációra és a regresszióra alapozni a terrorcselekmények és a társadalmi hozzáállás kapcsolatának a vizsgálatát.

IRODALOMJEGYZÉK

- Alby, Sarah és Bakoula, Beltrande (2011) Le regard des Européens sur l'Islam. *Ifop*. [Online] Április 18. Elérhető: http://www.ifop.fr/media/pressdocument/410-1-document_file.pdf. [A letöltés ideje: 2018. március 23.]
- Arai, Mahmood, Besancenot, Damien, Huynh, Kim és Skalli, Ali: „Children's First Names, Religiosity and Immigration Background in France”. *International Migration*, Vol. 53. No. 6. (2012). 146–147. o.
- BBC (2016 a) Timeline: Attacks in France. [Online] Július 26. Elérhető: <http://www.bbc.com/news/world-europe-33288542>. [A letöltés ideje: 2018. március 23.]
- BBC (2016 b) Paris Attacks Who Were the Attackers? [Online] Április 27. Elérhető: <http://www.bbc.com/news/world-europe-34832512>. [A letöltés ideje: 2018. március 23.]
- BBC (2017) Djibouti profile - Timeline. [Online] November 8. Elérhető: <http://www.bbc.com/news/world-africa-13232162> [A letöltés ideje: 2018. március 28.]
- Beddiar, Annick et al. (2017 a) Attitudes Towards Refugees, Immigrants, and Identity in France. *More in Common*. [Online] Július. Elérhető: <http://www.moreincommon.com/wp-content/uploads/2017/08/More-in-Common-France-full-report.pdf>. [A letöltés ideje: 2018. március 23.]
- Beddiar, Annick et al. (2017 b) Attitudes Towards Refugees, Immigrants, and Identity in France. Executive Summary. *More in Common*. [Online] Július. Elérhető: <http://www.moreincommon.com/wp-content/uploads/2017/08/More-in-Common-France-Executive-Summary.pdf>. [A letöltés ideje: 2018. március 23.]
- Bristow, Gabriel (2018) This Migrant Crackdown Has Exposed the Brutal Limits of Macron's Liberalism. *The Guardian*. [Online] Február 22. Elérhető: <https://www.theguardian.com/commentisfree/2018/feb/22/immigration-macron-liberalism-migrants-refugees>. [A letöltés ideje: 2018. március 23.]
- Brutel, Chantal (2014) Recent Immigrants to France – Increasingly European Immigration. *Institut national de la statistique et des études économiques*. [Online] November 28. Elérhető: <https://www.insee.fr/en/statistiques/1283872>. [A letöltés ideje: 2018. március 23.]
- Brutel, Chantal (2015) French, Foreign and Immigrant Populations in France Since 2006. *Institut national de la statistique et des études économiques*. [Online] November 13. Elérhető: <https://www.insee.fr/en/statistiques/1304052>. [A letöltés ideje: 2018. március 23.]

- Brutel, Chantal (2016) The Geographical Location of Immigrants – A High Concentration in the Paris Urban Area. *Institut national de la statistique et des études économiques*. [Online] Április 19. Elérhető: <https://www.insee.fr/en/statistiques/2121531>. [A letöltés ideje: 2018. március 23.]
- Brutel, Chantal (2017) Born in France to an Immigrant Parent. A Diverse Population That Reflects the History of Migratory Flows. *Institut national de la statistique et des études économiques*. [Online] Február 8. Elérhető: <https://www.insee.fr/en/statistiques/2856476>. [A letöltés ideje: 2018. március 23.]
- Chassany, Anne-Sylvaine (2017) Macron Government Plans to Tighten French Immigration Policy. *Financial Times*. [Online] December 18. Elérhető: <https://www.ft.com/content/efac20e0-e3db-11e7-97e2-916d4fbac0da>. [A letöltés ideje: 2018. március 23.]
- Chrisafis, Angelique és Willsher, Kim (2018) French Supermarket Siege: Gendarme Dies After Taking Place of Hostage. *The Guardian*. Március 24. [Online] Elérhető: <https://www.theguardian.com/world/2018/mar/23/french-police-called-to-trebes-supermarket-amid-hostage-reports-shootings>. [A letöltés ideje: 2018. március 27.]
- CNN (2017) 2015 Paris Terror Attacks Fast Facts. [Online] Október 31. Elérhető: <https://edition.cnn.com/2015/12/08/europe/2015-paris-terror-attacks-fast-facts/index.html>. [A letöltés ideje: 2018. március 28.]
- Dennison, James és Talò, Teresa (2017) Explaining Attitudes to Immigration in France. *European University Institute*. [Online] Május. Elérhető: http://cadmus.eui.eu/bitstream/handle/1814/46245/RSCAS_2017_25.pdf?sequence=1. [A letöltés ideje: 2018. március 23.]
- Domschitz Máttyás (2018) Sztrájkol a francia menekültügyi hivatal a szigorított bevándorlási törvény miatt. *Index*. [Online] Február 21. Elérhető: https://index.hu/kulfold/2018/02/21/sztrajkol_a_francia_menekultugyi_hivatal_a_szigoritott_bevandorlasi_torveny_miatt/. [A letöltés ideje: 2018. március 23.]
- Dusseaux, Vincent (2013) Municipales de 2014: plus d'un Français sur trois souhaite que le FN soit renforcé à l'issue du scrutin. *Ipsos*. [Online] November 26. Elérhető: <https://www.ipsos.com/fr-fr/municipales-de-2014-plus-dun-francais-sur-trois-souhaite-que-le-fn-soit-renforce-lissue-du-scrutin>. [A letöltés ideje: 2018. március 23.]
- Fábián Tamás (2017) Késes támadás Marseille központi pályaudvarán: két halott. *Index*. [Online] Október 1. Elérhető: https://index.hu/kulfold/2017/10/01/egy_keses_tamado_ket_embert_megolt_marseille_kozponti_palyaudvaran/. [A letöltés ideje: 2018. március 23.]
- Fetzer, Joel S.: „Economic Self-Interest or Cultural Marginality? Anti-Immigration Sentiment and Nativist Political Movements in France, Germany and the USA”. *Journal of Ethnic & Migration Studies*, Vol. 26. No. 1. (2000). 5–23. o.
- Focus Migration (2007) Country Profile 2: France. [Online] Március. Elérhető: <http://focus-migration.hwwi.de/France.1231.0.html?&L=1>. [A letöltés ideje: 2018. március 23.]
- Fr.statista (2016 a) Nombre d'attaques terroristes commises en France entre 1970 et 2014, par organisation terroriste. [Online] Február. Elérhető: <https://fr.statista.com/statistiques/606779/attaque-terroriste-deces-france-organisation-terroriste/> [A letöltés ideje: 2018. március 28.]
- Fr.statista (2016 b) Répartition des attentats terroristes en France entre 2000 et 2013, selon le lieu et la cible de l'attaque. [Online] Február. Elérhető: <https://fr.statista.com/statistiques/604252/cibles-attaques-terroristes-france/> [A letöltés ideje: 2018. március 28.]
- Fr.statista (2017) Nombre de décès causés par des attentats terroristes dans le monde entre 2006 et 2016. [Online] Június. Elérhető: <https://fr.statista.com/statistiques/559007/terrorisme-nombre-de-victimes-dans-le-monde-entier-2006/> [A letöltés ideje: 2018. március 28.]

- Haddad, Yvonne Yazbeck és Balz, Michael J. (2006) *Wiley Online Library*. [Online] Május 12. Elérhető: <http://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/j.1468-2435.2006.00362.x/abstract>. [A letöltés ideje: 2018. március 23.]
- Hatton, Timothy J. (2015) Immigration, Public Opinion and the Recession in Europe. *Economic Policy*. [Online] Április 18. Elérhető: https://cepr.org/sites/default/files/events/988_HATTON%20-%20Immigration%2C%20Public%20Opinion%20and%20the%20Recession%20in%20Europe.pdf. [A letöltés ideje: 2018. március 23.]
- Hirado.hu (2017) A marseilles-i [Sic!] késelő volt már őrizetben a merénylet előtt. [Online] Október 3. Elérhető: <https://www.hirado.hu/2017/10/03/a-marseilles-i-keselo-volt-mar-orizetben-a-merenylet-elott/>. [A letöltés ideje: 2018. március 23.]
- Ifop (2011) Analyse: 1989–2011. [Online] Július. Elérhető: http://www.ifop.com/media/pressdocument/343-1-document_file.pdf. [A letöltés ideje: 2018. március 23.]
- Ifop (2015) Le rapport des Français à l'Islam en France. [Online] Január. Elérhető: http://www.ifop.fr/media/poll/2906-1-study_file.pdf. [A letöltés ideje: 2018. március 23.]
- Index (2016) Támadás a Charlie Hebdo szerkesztősége ellen, terror Párizsban. [Online] Augusztus 25. Elérhető: https://index.hu/aktak/charlie_hebdo_terror_parizsban/. [A letöltés ideje: 2018. március 23.]
- Iván András, Hanula Zsolt és Janescsó Kata (2016) 84-en haltak meg a nizzai terrortámadásban. *Index*. [Online] Július 14. Elérhető: https://index.hu/kulfold/2016/07/14/a_tomegbe_hajtott_egy_teherauto_a_nizzai_parti_setanyon/. [A letöltés ideje: 2018. március 23.]
- Kapitány Balázs (szerk.) (2015) Demográfiai fogalomtár. *KSH Népeségtudományi Kutatóintézet*. [Online]. Elérhető: <http://demografia.hu/hu/tudastar/fogalomtar/74-nemzetkozi-vandorlas-meroszamai>. [A letöltés ideje: 2018. március 23.]
- Nardelli, Alberto (2015) From Margins to Mainstream: the Rapid Shift in French Public Opinion. *The Guardian*. [Online] Január 8. Elérhető: <https://www.theguardian.com/world/datablog/2015/jan/08/french-public-opinion-charlie-hebdo-attacks>. [A letöltés ideje: 2018. március 23.]
- OECD (2017) G20 Global Displacement and Migration Trends Report 2017. [Online]. Elérhető: <https://www.oecd.org/g20/topics/employment-and-social-policy/G20-OECD-migration.pdf>. [A letöltés ideje: 2018. március 23.]
- Pew Research Institute (2014) Middle Easterners See Religious and Ethnic Hatred as Top Global Threat. [Online] Október 16. Elérhető: <http://www.pewglobal.org/2014/10/16/middle-easterners-see-religious-and-ethnic-hatred-as-top-global-threat/>. [A letöltés ideje: 2018. március 23.]
- Statista (2015) Number of terrorist attacks in western countries in 2014. [Online] November. Elérhető: <https://www.statista.com/statistics/489619/number-of-terrorist-attacks-in-western-countries/> [A letöltés ideje: 2018. március 28.]
- Statista (2016) Terrorist attack victims in Western Europe. [Online] Július. Elérhető: <https://www.statista.com/chart/4554/terrorist-attack-victims-in-western-europe/> [A letöltés ideje: 2018. március 28.]
- The Local.fr (2016) Majority in France Against Immigration. [Online] Augusztus 23. Elérhető: <https://www.thelocal.fr/20160823/immigration-negative-for-france-majority-says>. [A letöltés ideje: 2018. március 23.]
- YouGov (2015) YouGov France Results. [Online] November 24. Elérhető: https://d25d2506sfb94s.cloudfront.net/cumulus_uploads/document/2aqcad9jiz/FranceResults_migrants.pdf. [A letöltés ideje: 2018. március 23.]